

**Handleiding
Voorbeeldexamens moderne
vreemde talen in het mbo**

Colofon

Titel Handleiding Voorbeeldexamens moderne vreemde talen in het mbo
Opdrachtgever: Steunpunt taal en rekenen mbo
Auteur Marianne Driessen, Annemarie Groot, Eva-Maria Ternité
Versie 3.2
Datum september 2013
Projectnummer 13359.01

CINOP
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
Tel: 073-6800800
Fax: 073-6123425
www.cinop.nl

Inhoud

Inleiding	3
1 Verantwoording keuzes	5
2 Het toetsformat	9
2.1 Het algemene voorblad.....	10
2.2 Informatie voor de kandidaat	10
2.3 Informatie voor de toetsleider	11
2.4 Informatie voor de beoordelaar	12
2.5 Instructies voor toehoorders	13
3 Voorbeeldtoetsen	15
3.1 Inleiding	15
4 Kwaliteitseisen taaltoetsing	18
4.1 Inleiding	18
4.2 Toetskenmerken.....	18
4.3 Constructieregels voor opdrachten	19
4.4 Checklist bij constructie.....	22
4.5 Kwaliteit van de beoordelaars.....	23
5 Omzetting naar andere taal: een voorbeeld	25
5.1 Inleiding	25
5.2 Voorbeeld: van Duits naar Spaans	25
6 Het beoordelen van de productieve vaardigheden	29
6.1 Inleiding	29
6.2 Beoordelen met het ERK	29
6.3 Globaal beoordelingsmodel ERK.....	30
6.4 Twee-punts beoordelingsmodel mvt	30
6.5 Drie-punts beoordelingsmodel mvt in mbo	31
6.6 Het eindcijfer bepalen bij de generieke toetsen Engels (niveau 4)	32
Bronnen en leestips.....	33

Inleiding

Vanuit het onderwijsveld is er veel vraag naar goede voorbeelden om de instellingsexamens voor de moderne vreemde talen (mvt) vorm te geven. CINOP heeft in opdracht van het Steunpunt taal en rekenen mbo, samen met docenten uit het mbo, een aantal voorbeeldtoetsen ontwikkeld en deze bijbehorende handleiding geschreven.

Uitgangspunt was het materiaal dat door Cito/CINOP in 2011 werd ontwikkeld voor de instellingsexamens Nederlands.

Het materiaal is niet voorschrijvend, maar voorbeeldmatig.

Hoe een instellingsexamen mvt er in werkelijkheid zal uitzien, kan per opleiding verschillen en zal door de instelling zelf vastgesteld moeten worden. Het staat de onderwijsinstelling vrij om naar eigen inzicht een instellingsexamen mvt vorm te geven, uiteraard met inachtneming van de relevante wet- en regelgeving en de kwaliteitseisen voor examinering zoals vastgelegd in de Regeling Examenstandaarden. De voorbeeldexamens kunnen hiervoor als inspiratie dienen.

Het ontwikkelen van toetsen is niet gemakkelijk en wordt vaak onderschat. Het kost veel tijd en inspanning om goede taaltoetsen te maken. Met deze handleiding en de bijbehorende voorbeeldtoetsen, formats en beoordelingsmodellen wil het *Steunpunt Taal en Rekenen mbo* de instellingen een handreiking bieden.

Deze handleiding heeft betrekking op de volgende documenten:

- Het lege toetsformat
- Vijf voorbeeldtoetsen voor Engels
- Zes voorbeeldtoetsen voor Duits (gecombineerd tot drie examens)
- Drie voorbeeldtoetsen voor Spaans (gecombineerd tot twee examens)
- Beoordelingsmodellen voor Spreken, Gesprekken voeren en Schrijven(A1 t/m C1)
 - Globale beoordeling
 - Beoordeling met 2-punts-schaal
 - Beoordeling met 3-punts-schaal

De onderdelen zijn om praktische redenen apart te downloaden en maken geen onderdeel uit van deze handleiding.

We hopen van harte dat we met deze uitgave een bijdrage leveren aan de kwaliteit van instellingsexamens mvt en zorgen voor tijdswinst en gemak voor examenontwikkelaars.

September 2013

's-Hertogenbosch

Marianne Driessen, Annemarie Groot, Eva-Maria Ternité en Tessa van Velzen

Met dank aan de toetsconstructeurs van de roc's:

Christa Beckers	ROC van Amsterdam
Peter Schols	ROC Leeuwenborgh
Henriëtte van Sulichem	Rijn IJssel
Jan Gerrit Terpstra	Rijn IJssel
Annette Thijs	Deltion College
Jurgen Verbaarschot	Deltion College

1 Verantwoording keuzes

De vraag naar voorbeelden van instellingsexamens mvt is omvangrijk en complex van aard. Het gaat in het mbo immers niet alleen om veel verschillende talen (naast Engels ook Duits, Frans, Spaans en soms zelfs nog een andere taal zoals Italiaans bij de mode-opleidingen), maar ook om de grote variatie in mbo-niveaus (1-2-3-4), taalniveaus (A1-A2-B1-B2-C1), vaardigheden (namelijk Lezen-Luisteren-Spreken-Gesprekken voeren-Schrijven), soorten bijbehorende regelgeving (generieke eisen versus beroepsspecifieke eisen) en mogelijke vormen van examinering van de talen. Als we al deze variabelen in acht nemen en de mogelijke varianten samenstellen komen we uit op een zeer groot aantal. We hebben in dit project dus een aantal keuzes moeten maken. In dit hoofdstuk wordt uiteengezet welke keuzes zijn gemaakt en waarom.

Kaders en achtergrondinformatie

In deze handleiding wordt uitgegaan van de informatie die is beschreven in de Handreiking Referentiekader Moderne Vreemde Talen in het mbo (maart 2012). Het referentiekader zelf (ofwel het ERK: het Europees Referentiekader voor de moderne vreemde talen) maakt daarvan deel uit. Ook wordt in deze handreiking de relevante wet- en regelgeving beschreven die voor de kwalificatie-eisen moderne vreemde talen van toepassing is.

Soms zal worden verwezen naar deze informatie, maar hij wordt in principe als bekend verondersteld. De voorbeeldexamens zijn zowel ter inspiratie voor de toetsing en examinering van generieke eisen Engels als voor toetsing van de beroepsgerichte eisen aan moderne vreemde talen (mvt-eisen) in de kwalificatiedossiers.

Examens en toetsen

De begrippen **examen** en **toets** worden vaak onderling inwisselbaar gebruikt. Met examens bedoelen we altijd een summatieve, kwalificerende toets. Een formatieve toets is géén examen. Een examen kan uit één of meerdere toetsen bestaan die tegelijkertijd of ná elkaar worden afgenomen. Voor de mvt's zou dit het geval kunnen zijn voor de verschillende vaardigheden. Wanneer in één zitting toetsen voor alle vaardigheden worden afgenomen, vormen deze samen het examen mvt. Binnen één toets kunnen meerdere toetstaken (of toetsopgaven of opdrachten) voorkomen. Eén toets leidt tot één beoordeling. Deze is altijd gekoppeld aan één vaardigheid. Voor meer informatie over beoordeling per vaardigheid, zie hoofdstuk 6.

De voorbeelden die zijn ontwikkeld zijn toetsen die als examen kunnen worden ingezet. Soms worden ze toets genoemd (wanneer het vooral om toetstechnische of inhoudelijke aspecten gaat) en soms worden ze examen genoemd (vooral wanneer het om de typering van de inzet van de toets gaat).

Een keuze voor Engels, Duits en Spaans

Er is gekozen voor het maken van voorbeeldexamens voor de talen Engels, Duits en Spaans. Engels, omdat voor deze taal generieke eisen gelden (op niveau 4) en Duits omdat voor deze taal alleen maar beroepsgerichte eisen gelden en het toch een taal is die vaak voorkomt als tweede mvt. Op deze manier wordt ook recht gedaan aan een belangrijke tweede mvt. Spaans is opgenomen als een voorbeeld van een andere taal die in mbo voorkomt.

De consequentie is dat er geen voorbeeldexamens zijn voor de andere talen. Echter, in deze handleiding is een hoofdstuk (5) opgenomen waarin we voor één examen (drie toetsen: Spreken, Gesprekken voeren en Schrijven) voorbeeldmatig uitleggen hoe je van een Duits beroepsspecifiek examen een variant in het Spaans kunt maken.

Een keuze voor de ERK-niveaus

Vanaf de kwalificatiedossiers 2011/2012 zijn de mvt-eisen in deel C opgenomen en als indicatie de ERK-niveaus voor de beroepsgerichte taaleisen in deel D vermeld. Dit deel D is niet verplicht en valt niet onder het inspectietoezicht. Dat betekent dat bij deze beroepsgerichte mvt-examens er geen verplichting is aan te tonen dat de kandidaat een ERK-niveau beheerst. Heel vaak biedt een beroepsgerichte context wél deze mogelijkheid. Het ERK is een flexibel kader en kan naar eigen inzicht aan de doelgroep, context en het doel worden aangepast. Vaak kan ook binnen een beroepsgerichte context aangetoond worden dat iemand een bepaald ERK-niveau beheerst. Dit geldt met name voor de lagere ERK-niveaus.

Om deze mogelijkheid zichtbaar te maken zijn de beroepsgerichte voorbeeldexamens voorzien van een beoordeling op een ERK-niveau.

Een keuze voor de productieve vaardigheden: Spreken, Gesprekken voeren en Schrijven

Er is een keuze gemaakt voor het uitwerken van voorbeeldexamens voor alleen de productieve vaardigheden. Dit heeft twee redenen. Op de eerste plaats is dit gedaan omdat dit ook de vaardigheden zijn die zijn uitgewerkt in de voorbeeldexamens Nederlands. Zo ontstaat er samenhang en de mogelijkheid tot vergelijking. Daarnaast is het de verwachting dat het nog te ontwikkelen centrale examen Engels zeer waarschijnlijk de vaardigheden Lezen en Luisteren zal betreffen, net als bij Nederlands. De noodzaak dat scholen straks zelf instellingsexamens voor deze vaardigheden moeten ontwikkelen zal klein of afwezig zijn. Bovendien weten we uit ervaring dat de meeste scholen ervoor kiezen om voor lezen en luisteren gestandaardiseerde examens in te kopen: het zelf ontwikkelen van dit soort examens vereist veel (toets)deskundigheid van docenten en is tijdrovend. De verwachting is dat er vooral een behoefte is aan voorbeelden van instellingsexamens voor Spreken, Gesprekken voeren en Schrijven.

Een keuze voor niveau 4

Er is voor gekozen om alleen voorbeeldexamens voor niveau 4 uit te werken. Dit omdat de generieke eisen en de problematiek generiek versus beroepsspecifiek alleen maar geldt op niveau 4. Verder zijn de beroepsspecifieke eisen voor de mvt op niveau 2 en 3 over het algemeen afwezig of erg laag. De uitdaging zit toch meer in de hogere taalniveaus, gekoppeld aan een werkproces. En die vinden we voornamelijk op niveau 4. De voorbeelden die daaruit volgen zullen voor de docenten interessanter zijn.

Voor het voorbeeldexamen Duits als simulatie of onderdeel van de Proeve van Bekwaamheid is hierop een uitzondering gemaakt: dit is een examen op niveau 2.

Generiek versus beroepsspecifiek, keuze sectoren

Om recht te doen aan de vraag naar varianten voor generieke examens Engels en beroepsspecifieke examens mvt zijn de volgende keuzes gemaakt:

- Er is één voorbeeld van een generiek examen Engels (niveau 4) voor de productieve vaardigheden (Spreken, Gesprekken voeren en Schrijven), gebaseerd op de contexten van zowel Loopbaan en Burgerschap als de algemene contexten van een specifieke sector: Zorg & Welzijn. Dit laat zien dat een generiek examen zowel algemeen als ook algemeen beroepsgericht kan zijn. Een generiek examen kan overigens ook gebaseerd worden op contexten van een specifiek beroep. Hiervan is geen voorbeeld opgenomen.
- Er is één voorbeeld van een generiek examen Engels (niveau 4) voor de productieve vaardigheden (Spreken, Gesprekken voeren en Schrijven), gebaseerd op de algemene contexten van één specifieke sector, waarbij ook de beroepsspecifieke eisen voor Engels zijn opgenomen. Hiervoor is gekozen voor een kwalificatiedossier (KD) waarin de beroepsspecifieke eisen voor Engels hóger zijn dan de generieke eisen. Dit examen is een voorbeeld dat laat zien dat de generieke taaleisen en de beroepsspecifieke taaleisen in één examenzitting kunnen worden afgenomen.
- Er is één voorbeeld van een beroepsspecifiek examen Duits, gebaseerd op een kwalificatiedossier uit de sector Techniek. Dit examen is een voorbeeld waarbij meerdere vaardigheden zijn geïntegreerd in een simulatie die ook ingepast zou kunnen worden in een Proeve.
- Er is één voorbeeld van een beroepsspecifiek examen Duits, gebaseerd op een KD uit de sector Economie. Dit examen is een voorbeeld van een apart beroepsspecifiek taalexamen. dit voorbeeldexamen bevat de vaardigheden Spreken, Gesprekken voeren en/of Schrijven.

De voorbeeldexamens voor de beroepsspecifieke mvt-eisen zijn zowel toepasbaar bij kwalificatiedossiers 2010-2011 of eerder (ERK-niveaus in deel B) als bij kwalificatiedossiers 2011-2012 of later (mvt-eisen in deel C).

Beroepsspecifieke mvt-eisen kunnen per cohort en per opleiding verschillen. Controleer daarom altijd de mvt-eisen in de kwalificatiedossiers die voor uw studenten van toepassing zijn.

Keuze bij Spreken en Gesprekken voeren

Het afnemen van examens voor spreekvaardigheid is tijdrovend en intensief. Het is daarom van belang dat scholen efficiënte manieren vinden om dit te doen. Om die reden is bij het generieke examen Engels gekozen voor een voorbeeld van een gecombineerd examen Spreken/ Gesprekken voeren, conform de aanpak bij de Cambridge Examinations. In één examenzitting, met twee kandidaten, één examiner(examsleider) en één beoordelaar, worden beide vaardigheden getoetst.

Keuze voor verschillende vormen van examinering

Afhankelijk van de eisen in het KD en de koppeling met de werkprocessen is gekozen voor verschillende vormen van examinering. Bij Schrijven is er een variatie in schrijven met pen en papier en schrijven op de computer, met een tekstverwerker en spellingchecker.

Beoordelingsmodel, puntenschaal en cesuur

Er is voor gekozen om meerdere verschillende beoordelingsmodellen op te nemen, waarbij een verantwoording is geschreven waarin de eventuele voor- en nadelen worden aangegeven. Zo wordt duidelijk gemaakt dat het voorbeelden zijn en geen voorschriften. De gebruikte beoordelingsmodellen zijn afgeleid van bestaande modellen en allen gerelateerd aan het Referentiekader mvt in het mbo.

Bij elk ontwikkeld voorbeeldexamen heeft de constructeur een keuze kunnen maken uit de beschikbare beoordelingsmodellen.

Bij de keuze vormt voor kwalificatiedossiers vanaf 2012-2013 en verder artikel 15 van het Examen- en kwalificatiebesluit Beroepsopleidingen WEB het kader. Bij de examinering van het generieke onderdeel Engels voor mbo-4 dient de waardering in een cijfer te worden uitgedrukt. Bij de (beroepsgerichte) specifieke examenonderdelen dient de eindwaardering ten minste uitgedrukt worden met de woorden 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed'.

2 Het toetsformat

Inleiding

Een format is een mal, een lege structuur waarin de inhoud kunnen worden ingevuld volgens een vaste volgorde en opbouw. In het toetsformat voor een taaltoets vindt u alle onderdelen die een toetsconstructeur nodig heeft om een volledige taaltoets te maken. Het hier gebruikte toetsformat is afgeleid van het toetsformat voor de voorbeeld instellingsexamens Nederlands.

Het toetsformat is bedoeld als hulpmiddel. Het is geen statisch geheel, maar is bedoeld voor gebruik in de praktijk en het is als zodanig ook naar eigen inzicht aan te passen binnen de kaders van de kwaliteitseisen voor examinering. U kunt onderdelen uit het format weglaten als deze niet belangrijk zijn (bijvoorbeeld 'naam surveillant'). U kunt eventueel onderdelen toevoegen of de volgorde wijzigen, als dat voor uw instelling relevant is.

Het toetsformat bestaat uit de volgende onderdelen:

- 1 Algemeen voorblad
Kan dienen als toetsmatrijs
- 2 Informatie voor de kandidaat
Bevat de complete toets die aan de kandidaat moet worden verstrekt
- 3 Informatie voor de toetsleider
- 4 Instructie gesprekspartner/gespreksleider
Alleen nodig bij Gesprekken voeren
- 5 Instructie voor de toehoorder(s)
Alleen nodig bij Spreken
- 6 Informatie voor de beoordelaar
- 7 Beoordelingsmodel

Het toetsformat is zo opgebouwd dat de verschillende onderdelen los te downloaden, te kopiëren en te verspreiden zijn onder de betrokkenen.

In de verschillende onderdelen wordt relevante informatie kort herhaald. Elke betrokkene krijgt zo de voor hem of haar specifieke informatie die is afgestemd op de eigen rol en taken. Het is handig om in een voetnoot de toetscode, afnamedatum en versie op te nemen, zodat te controleren is of alle betrokkenen inderdaad dezelfde versie gebruiken. Ook kan het werkproces en/of kerntaak vermeld worden (in het geval van beroepsspecifieke elementen of koppeling aan een Proeve van Bekwaamheid. Voorbeeld voetnoot:

EN SC A2 Handel, 10 oktober 2012, versie 1.0

EN = Taal

SC = Schrijven

A2 = niveau volgens het ERK

Handel: eventueel te wijzigen in andere opleidingsrichting of Generiek

Afnamedatum: 10 oktober 2013

Versie: nummer of status (concept/definitief) invulle

2.1 Het algemene voorblad

Als u begint met het construeren van een toets kunt u het beste met het algemene voorblad beginnen. Dit kan dienen als toetsmatrijs.

- Geef aan welke taal en taalvaardigheid getoetst wordt en, wanneer van toepassing, op welk ERK-niveau. Geef aan of het gaat om de generieke eisen (bij Engels niveau 4) of om beroepsspecifieke eisen. Maak een keuze voor de taaltaken die u wilt toetsen in de vorm van een of meer toetsopdrachten. Relevante beroepsgerichte taaltaken zijn gebaseerd op de kerntaken uit het kwalificatiedossier; relevante generieke taaltaken voor Engels kunnen op diverse contexten worden gebaseerd. Zo kunnen generieke taaltaken worden gebaseerd op maatschappelijke contexten (zie bijvoorbeeld het document *Loopbaan en Burgerschap (L&B¹)*, algemeen beroepsspecifieke beroepscontexten van een sector of branche en/of gebaseerd worden op een specifieke beroepscontext uit een kwalificatiedossier. Geef aan op welke contexten de toets is gebaseerd.
- Om na te gaan of de toetsopdracht die u hebt geschreven inderdaad het beoogde taalniveau uitlokt, gebruikt u de beschrijvingen uit het Referentiekader *Moderne Vreemde Talen* in het mbo of het ERK.

Het voorblad geeft geen enkele informatie prijs over de feitelijke inhoud van de toets zelf. Dit betekent dat dit voorblad kan dienen om algemene informatie over de toets met elkaar te delen voordat de toets is geschreven en ook daarna. De informatie moet wel voldoende instructies en informatie bevatten voor een constructeur om een toets te kunnen maken. Op basis van de informatie in het voorblad kunnen ook verschillende varianten van toetsen worden gemaakt. Ook kan het dienen om een vergelijkbare toets in een andere taal te maken.

2.2 Informatie voor de kandidaat

Bij het schrijven van informatie voor de kandidaat is het belangrijk om volledig en adequaat te zijn, conform de examenstandaarden van de onderwijsinspectie: de kandidaat moet de juiste en complete informatie krijgen om de taak goed uit te kunnen voeren. Hij moet weten welk product hij op moet leveren en hij moet weten waarop hij beoordeeld wordt. Het is aan te raden om te beginnen met het schrijven van het deel 'Informatie voor de kandidaat'. Alle andere onderdelen van het format kunnen ingevuld worden zodra dit onderdeel (dat in feite de eigenlijke toets bevat) volledig en afgerond is.

Daarnaast is het van belang om na te denken over de taal en het taalniveau van de kandidaatinstructie. Voor de voorbeelden instellingsexamens mvt hebben we de volgende keuzes gemaakt:

- Bij een examen op A1 of A2 is de kandidaatinstructie voor de toetsopgaven in de doeltaal, met daaronder, in een ander lettertype, de vertaling in het Nederlands als ondersteuning. Dit geldt voor de velden *Situatie* en *Opdracht*.
- Bij een examen op B1 of hoger is de kandidaatinstructie voor de toetsopgaven in de doeltaal en het niveau daarvan mag niet hoger zijn dan het te toetsen taalniveau.

¹ <http://www.kwalificatiesmbo.nl/leren-loopbaan-en-burgerschap.html>

Aanvullend is het goed om te kijken naar de aanspreekvorm voor de kandidaat: kies voor 'u' of 'je' en gebruik dit consequent. Dit kan per taal verschillen, afhankelijk van de conventies in die taal.

Laat u niet beperken door het toetsformat of de lay-out als het gaat om de inhoud van de toetsopgave zelf. U hebt wellicht materialen nodig die helemaal niet in dit format passen. Denk aan een filmpje of een audiobestand. Of een voetbal of een stapel losse kaarten. Beschrijf dan de hulpmiddelen zo precies mogelijk.

Bij de beschrijving van de Situatie en de Opdracht(en) zelf is het belangrijk om niet teveel tekst als input aan te bieden om verschillende redenen:

- met veel tekst wordt het eerder een leesopdracht dan een schrijf- of spreekopdracht;
- met veel tekst in de doeltaal kan de kandidaat woorden en zinnen overschrijven of nazeggen;
- met veel tekst in het Nederlands wordt het soms een vertaalopdracht ('vraag dit, antwoord dat').

Om dit te voorkomen kan de constructeur gebruik maken van visuele input en veel overlaten aan de eigen inbreng van de kandidaat.

Na het invullen van het onderdeel 'Informatie van de kandidaat' is er geen vaste volgorde voor het invullen van de andere onderdelen van het toetsformat.

2.3 Informatie voor de toetsleider

De toetsleider is de persoon die organisatorisch verantwoordelijk is voor de toetsafname. Taken van een toetsleider kunnen per instelling verschillen. In dit format verstaan we onder toetsleider de persoon die de toets afneemt, instructies geeft aan kandidaten, beoordelaars en de gespreksleider, en ervoor zorgt dat de afname van de toets vlekkeloos verloopt.

Over het geven van instructie kunnen per instelling afspraken gemaakt worden. Denk dan aan de volgende punten:

- Check vooraf de persoonlijke gegevens van de kandidaat.
- Licht de toetsopdracht één keer mondeling in het Nederlands toe (procedure).
- Geef de kandidaat gelegenheid vragen te stellen over de procedure. Pas op met het toelichten van de inhoud van de opdracht. Zorg dat u onbedoeld geen informatie weggeeft die getoetst wordt.
- Controleer de ingeleverde toetsopdrachten en zorg dat het toetsmateriaal bij de juiste beoordelaar terecht komt.
- Tot slot is een toetsleider bevoegd om in te grijpen bij ongeregeldheden.

Afhankelijk van de inhoud en organisatie van de toets is de rol van de toetsleider erg klein of juist zeer groot. De toetsleider heeft geen beoordelende taken en fungeert in principe ook niet als gesprekspartner voor de kandidaat. Mocht u daar als instelling om praktische redenen wel voor kiezen, dan hoort u toch de aparte rollen in de aparte onderdelen van het format te beschrijven. Zo kan een toetsleider ook de rol van gespreksleider vervullen

bij een individueel examen of zich alleen met de organisatie bezighouden bij een groot centraal georganiseerd examen.

2.4 Informatie voor de beoordelaar

De informatie voor de beoordelaar is bedoeld voor degene die de kandidaat gaat beoordelen. Het format begint met de eisen die aan de beoordelaar gesteld worden. Dit kan per instelling specifiek omschreven worden, bijvoorbeeld 'vakdocent Engels (of andere mvt)', 'vakdocent Engels (of andere mvt) met certificaat Taalassessor'.

Het gaat erom dat er aantoonbaar sprake is van een betrouwbare en dus van een zo objectief mogelijke beoordeling. Het is daarom wenselijk dat een andere dan de eigen docent de deelnemer beoordeelt. Onafhankelijkheid is zeer belangrijk, maar geen doel op zich. Ook kan worden gekozen voor twee beoordelaars om de objectiviteit te waarborgen. Wanneer de eigen docent tevens de rol van beoordelaar vervult, bijvoorbeeld bij een mondeling examen, is het raadzaam het examen op te nemen (audio en/of video). Dit biedt mogelijkheden om, steekproefsgewijs, of wanneer de student hiernaar vraagt, de opname door een tweede beoordelaar te laten beoordelen. Welke vorm ook wordt gekozen, in alle gevallen is het noodzakelijk dat de beoordeling gebeurt door deskundige beoordelaars.

Informatie voor de gesprekspartner

Specifieke informatie voor de rol van gesprekspartner komt alleen voor bij de vaardigheid Gesprekken voeren. De gesprekspartner heeft bij deze voorbeeldexamens de taak om taal op het vereiste niveau uit te lokken bij de kandidaat. De kandidaat zal de kans moeten krijgen om aan te tonen dat hij over gespreksvaardigheden in de vreemde taal op het vereiste niveau beschikt. Zorg voor duidelijk taalgebruik met vermindering van onnodig moeilijke woorden en zinsconstructies.

Door het gebruik van een gespreksleidraad worden gesprekstaken meer gestandaardiseerd en daardoor onderling vergelijkbaar. Dat komt de objectiviteit in de beoordeling ten goede. In een gespreksleidraad staan vragen/onderwerpen genoteerd die in het gesprek ter sprake moeten komen. U kunt de vragen uitschrijven om te voorkomen dat de vragen te eenvoudig of juist te moeilijk gesteld worden.

Tips voor een gespreksleidraad

- Het taalgebruik van de *kandidaat* moet beoordeeld worden. Geef hem/haar voldoende gelegenheid om aan het woord te zijn. Houd het eigen aandeel functioneel en beperkt.
- Stel open vragen en maak daarbij gebruik van de vraagwoorden: wat, waar, waarom, welk en hoe.
- Vraag door ter verduidelijking en afhankelijk van het niveau ter verdieping.
- Vraag de kandidaat eventueel een korte (concluderende) samenvatting te geven van wat hij vertelt.

Wanneer u een reflectiegesprek als toetsopdracht wilt gebruiken, is het nuttig om de STARR- of START-methodiek als inspiratie te nemen:

- Situatie (S): Wat was de situatie? / In welke situatie heb je de activiteiten uitgevoerd?
- Taak (T): Wat was jouw taak precies of welke rol heb jij in die situatie vervuld?
- Actie (A): Welke activiteiten heb je ondernomen? / Welke acties heb je ondernomen om de taak uit te voeren?
- Resultaat (R): Wat was hiervan het resultaat? / Welke resultaten heb jij behaald?
- Reflectie (R): Wat is je reflectie hierop? Met bijvoorbeeld de aansluitende vragen: Wat ging er goed? Wat kan er beter?
- Transfer (T): Stel je voor...(een alternatieve situatie). Wat zou jij dan doen?

Het verdient aanbeveling om een gespreksleidraad of een lijst met gesprekspunten vóór vaststelling van de toets uit te proberen met de gesprekspartner(s). Vaak blijken vragen die 'achter het bureau' zijn bedacht in de praktijk beter anders geformuleerd te kunnen worden.

Indien het onderdeel Gesprekken voeren wordt uitgevoerd met twee kandidaten die met elkaar het gesprek voeren is het belangrijk om als toetsleider op te letten dat er voldoende uitlokking van taalniveau is voor elke kandidaat. In die situaties waarbij het gesprek vastloopt, kan de toetsleider ingrijpen met een vraag uit de gespreksleidraad.

2.5 Instructies voor toehoorders

Bij een spreekopdracht kan het zo zijn, dat de presentatie voor een groep medeleerlingen, docenten en/of collega's van het stagebedrijf wordt gehouden. Deze groep toehoorders moet van tevoren geïnstrueerd worden over welke rol van hen wordt verwacht.

3 Voorbeeldtoetsen

3.1 Inleiding

Als voorbeeld zijn er toetsen ontwikkeld (op basis van de toetsformats) voor alle productieve vaardigheden: Schrijven, Spreken, Gesprekken voeren, voor zowel Engels als Duits, op verschillende niveaus en zowel voor de generieke eisen (Engels) als voor de beroepsspecifieke eisen. Deze voorbeeldtoetsen dienen ter inspiratie om een examen voor de eigen opleiding vorm te geven (onder examen verstaan we alle vereiste toetsen samen). In tabel 1 staat een overzicht van de opgenomen voorbeelden. Sommige toetsen lijken qua opzet meer op elkaar dan andere. Dat heeft deels met de doelstelling van het project te maken (laat variatie in toetsen zien) en deels met de voorkeuren en keuzes van de constructeur.

Het kan handig zijn om taalvaardigheden samen te voegen van in één toets of examenzitting. Er is hiertoe een aantal voorbeelden opgenomen. Hou er rekening mee dat wanneer het gaat om een koppeling van meerdere taalvaardigheden in een toets, de beoordeling wel per vaardigheid moet plaatsvinden.

Het voorbeeldexamen Duits (1-2-3) is juist bedoeld als één geïntegreerd examen en de onderdelen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Tabel overzicht voorbeeldtoetsen

Engels, generieke eisen	1 Spreken en Gesprekken voeren A2 Afzonderlijke opdrachten en beoordelingen, maar in één zitting met twee kandidaten tegelijk (met één gespreksleider en één beoordelaar)	Contexten uit Loopbaan en Burgerschap en uit de sector Zorg & Welzijn. Deze toets laat zien dat een generiek examen zowel algemeen als beroepsgericht kan zijn.
Engels, generieke eisen	2 Schrijven A2 Deze schrijftoets hoort bij toets 1. Samen vormen ze één instellingsexamen. Variatie in schrijfmiddelen.	Contexten uit Loopbaan en Burgerschap en uit de sector Zorg & Welzijn Deze toets laat zien dat een generiek examen zowel algemeen als beroepsgericht kan zijn.
Engels, generieke plus beroepsspecifieke eisen	3 Spreken A2, plus beroepsgerichte eisen spreken uit KD Deze toets bestaat uit verschillende deeltoetsen van	Contexten uit sector Economie en uit specifiek KD Deze toets laat zien dat een generiek examen algemeen beroepsgericht

		<p>verschillend ERK-niveau.</p> <p>De toets leidt tot twee oordelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - behaald resultaat deeltaets 1 t.b.v. het eindcijfer voor generiek Engels; - behaald resultaat deeltaets 2 t.b.v. het oordeel over beroepsgerichte examens. 	<p>kan zijn en dat ook de beroepsspecifieke eisen (op B1 niveau)) van een KD in één examen kunnen worden geïntegreerd.</p>
Engels, generieke plus beroepsspecifieke eisen	4	<p>Gesprekken voeren A2, plus beroepsgerichte eisen gesprekken voeren uit KD</p> <p>Deze toets hoort bij toets 3. Dezelfde verantwoording als toets 3.</p>	<p>Contexten uit sector Economie en uit specifiek KD</p> <p>Dezelfde verantwoording als toets 3.</p>
Engels, generieke plus beroepsspecifieke eisen	5	<p>Schrijven A2, plus beroepsgerichte eisen schrijven uit KD</p> <p>Variatie in schrijfmiddelen. Deze toets hoort bij toets 3 en 4.</p>	<p>Contexten uit sector Economie en uit specifiek KD</p> <p>Dezelfde verantwoording als toets 3.</p>
Duits, beroepsspecifieke eisen	6	<p>Spreken, Gesprekken voeren, Schrijven</p> <p>Variatie in schrijfmiddelen.</p> <p>Voorbeelden van taaltaken uit het KD,</p>	<p>Contexten uit een specifiek KD van de sector Techniek waarin deze vaardigheden genoemd worden.</p> <p>Dit voorbeeld laat zien hoe de beroepsspecifieke eisen voor Duits kunnen worden geëxamineerd in een simulatie van de beroepsomgeving, in de beroepsomgeving zelf of geïntegreerd in een proeve van bekwaamheid.</p>
Duits, beroepsspecifieke eisen	7	<p>Spreken,</p>	<p>Contexten uit een specifiek KD van de sector Economie</p>

Duits, beroepsspecifieke eisen	8	Gesprekken voeren, Toets 4 en 5 zijn samengevoegd tot één examen.	Contexten uit een specifiek KD van de sector Economie (als bij 4)
Duits, beroepsspecifieke eisen	9	Schrijven, Deze toets sluit aan bij 4 en 5 maar kan wel apart worden afgenomen.	Contexten uit een specifiek KD van de sector Economie (als bij 4)

4 Kwaliteitseisen taaltoetsing

4.1 Inleiding

De voorbeeldtoetsen en de lege toetsformats nodigen uit om zelf aan de slag te gaan met de ontwikkeling van toetsopdrachten voor een instellingsexamen voor de productieve vaardigheden mvt. Hieronder worden enkele aandachtspunten uitgewerkt die belangrijk zijn om de kwaliteit van taaltoetsen niet uit het oog te verliezen. In de publicatie 'Toetsen en beoordelen met het ERK' vindt u ook veel waardevolle informatie over het construeren en afnemen van taaltoetsen. De website van de onderwijsinspectie geeft ook informatie over de hierna volgende begrippen.

4.2 Toetskenmerken

A Betrouwbaarheid

Een toets wordt betrouwbaar genoemd als hij bij herhaalde afname onder dezelfde omstandigheden eenzelfde resultaat laat zien. Drie belangrijke factoren bij betrouwbaarheid zijn:

- **De kwaliteit van de toets zelf**
De opdrachten en opgaven moeten helder en eenduidig geformuleerd zijn en er mag geen twijfel bestaan over de uitwerking die van de kandidaat verwacht wordt.
- **De omstandigheden waaronder de toets wordt afgenomen**
Belangrijk in dit kader is standaardisatie en objectiviteit. Omstandigheden kunnen op velerlei zaken betrekking hebben: lokale omstandigheden (het in rust kunnen maken van een toets), gebruik van hulpmiddelen, relatie lengte van de toets met de beschikbare toetstijd.
- **De wijze waarop de resultaten worden beoordeeld**
Ook bij de beoordeling van de resultaten spelen standaardisatie en objectiviteit een belangrijke rol. Het resultaat van een kandidaat op een toets kan sterk bepaald worden door de beoordelaar. Een mogelijke oplossing voor dat probleem is de correctie voor zover mogelijk te standaardiseren en te objectiveren. Bij de taalopdrachten kan dat door exact de inhoudskenmerken te omschrijven en beoordelaarsgedrag permanent op de agenda van werkoverleggen van beoordelaars te zetten.

B Validiteit

De validiteit van een toets is de eigenschap dat de toets meet wat de constructeur bedoeld heeft ermee te meten. De voorbeeldtoetsen moeten een uitspraak doen over het taalniveau van de kandidaat.

Dat moet nader gespecificeerd worden en daarom moet een B1 toetsopdracht zo geconstrueerd worden dat deze een taalhandeling op B1-niveau uitlokt. Voor A1 of A2 geldt natuurlijk hetzelfde. Je kunt met deze voorbeeldtoetsen alleen beoordelen of kandidaten de taalvaardigheid beheersen. Een onvoldoende score op een B1-toetstaak betekent dus niet automatisch dat de kandidaat voor die toetstaak nog

maar op niveau A2 zit. Dat kun je alleen bepalen met een toetsopdracht die bedoeld is om te meten of een kandidaat niveau A2 beheerst. Bij een meer open toetsvorm, zoals bijvoorbeeld een gesprek, kan de gespreksleider doorgaan naar een hoger niveau om te kijken of de kandidaat dit ook aan kan. Dit moet dan wel van tevoren zijn aangegeven in de toetsmatrijs.

C Transparantie

Transparantie betreft vooral de inhoud van de opdrachten en de berekening van het cijfer. Maak altijd duidelijk hoeveel punten nodig zijn voor een voldoende. Bij de inhoud is het van belang bij de formulering van opdrachten erop te letten dat deze duidelijk verwijzen naar herkenbare begrippen, situaties of vaardigheden zoals die beschreven staan in de kwalificatiedossiers. Het gebruik van standaardformuleringen bevordert de duidelijkheid in dit opzicht.

4.3 Constructieregels voor opdrachten

Een aantal problemen met toetsopdrachten kunnen worden voorkomen indien de constructeur zich houdt aan de volgende regels.

Regel 1: Formuleer bij opdrachten eerst het modelantwoord en vervolgens de opdracht zelf

Een opdracht kan uiteenlopende uitwerkingen uitlokken die stuk voor stuk te verdedigen zijn. Dit komt omdat de uitwerkingen terug zijn te voeren op uiteenlopende interpretaties van de opdracht. Het probleem wordt voorkomen door andersom te werk te gaan. Formuleer eerst de wenselijke uitwerking, de zogenoemde modeluitwerking, en dan pas de bijbehorende opdracht.

Bij een taalopdracht is een antwoord of uitwerking inhoudelijk niet per se goed of fout. We beoordelen immers de taal en het taalgebruik en niet het antwoord zelf. In een gesprek over de stage (vraag: 'Wat ging goed in je stage?') zijn er geen goede of foute antwoorden op open vragen. De beoordelaar wil wel voldoende taaluitingen hebben om zijn oordeel op te baseren. Dus je zou in je 'modelantwoord' kunnen noteren: de kandidaat noemt minimaal twee dingen die goed gingen en vertelt iets over zijn eigen gevoel daar bij. Het STARR model kan hierbij behulpzaam zijn (zie paragraaf 2.5 *Informatie voor de gesprekspartner*).

Regel 2: Voeg zo nodig restricties aan de opdracht toe

Een ander probleem dat zich voordoet, is dat kandidaten in hun antwoord uitvoeriger dan wel beknopter zijn dan de beoordelaar verwacht. Dit gebeurt vooral bij opdrachten waarbij geen of onvoldoende restricties voor de kandidaten zijn geformuleerd. Daarom is het handig om de onderdelen van de opdracht telbaar te maken; hoeveel voorbeelden moeten er worden gegeven, uit hoeveel woorden mag de uitwerking maximaal bestaan, et cetera. Bijvoorbeeld:

Onderbouw je antwoord met twee argumenten voor en twee argumenten tegen.

De restricties moeten er niet uit bestaan dat de antwoorden als het ware al in het Nederlands worden gegeven en de kandidaat die alleen maar in de andere taal hoeft te zetten/vertalen.

Regel 3: Ontwikkel opdrachten samen met collega's

Bij het formuleren van een opdracht realiseren constructeurs zich niet altijd dat kandidaten een bepaalde manier van lezen hebben en er dus vele interpretaties mogelijk zijn. Daarom is het goed om opdrachten samen te ontwikkelen. Bestudeer voorbeelden van internationaal erkende examens, zoals die van Cambridge en Goethe.

Regel 4: Splits de opdracht op in een informatiegedeelte (situatie) en een opdrachtgedeelte

Door de informatie die nodig is voor het beantwoorden van de vraag uit de vraag/de opdracht te halen, wordt de vraag/de opdracht voor de kandidaten duidelijker. In het format is dit onderscheid al gemaakt tussen Situatie en Opdracht. Bijvoorbeeld:

Situatie

Je loopt stage in een verzorgingstehuis. In een werkoverleg staat de bezuiniging op bewonersbegeleiding op de agenda.

Opdracht

Bereid het werkoverleg voor door:

- *een korte notitie met aantekeningen over jouw ervaring met bewonersbegeleiding te maken;*
- *je mening over de bezuiniging te formuleren.*

Pas echter op met rollenspellen die teveel inlevingsvermogen eisen van de kandidaat. Je toetst dan meer de acteervaardigheid dan de taalvaardigheid. Het bovenstaande voorbeeld kan dus alleen maar worden gebruikt bij kandidaten die al eens stage hebben gelopen in een verzorgingsinstelling.

Om de opdracht wat algemener te maken zou je een algemene context op school kunnen gebruiken:

Je hebt binnenkort een gesprek met je studieloopbaanbegeleider. Je wilt een stage in het buitenland lopen. Maak een korte notitie (voor jezelf en voor je begeleider) om je voor te bereiden op dit gesprek. Schrijf hierin duidelijk op waar je naar toe zou willen en waarom.

Regel 5: Kom tot afspraken voor wat betreft opdrachtformuleringen: gebruik een beperkt aantal formuleringen en geef hieraan steeds eenzelfde betekenis

Gebruik voor hetzelfde type open opdrachten steeds dezelfde formuleringen.

Verschillende formuleringen waarmee eigenlijk hetzelfde wordt bedoeld, kunnen bij kandidaten tot verwarring leiden.

Regel 6: Formuleer de opdracht zodanig dat kandidaten de opdracht taalkundig begrijpen. Laat de conceptopdrachten wanneer mogelijk beoordelen door collega's.

Voor de voorbeeld instellingsexamens mvt hebben we de volgende keuzes gemaakt met betrekking tot het concept doeltaal-voertaal bij de examens:

- bij een examen op A1 of A2 is de situatiebeschrijving alsook de opdracht zelf in de doeltaal, met daaronder, in een ander lettertype, de vertaling in het Nederlands als ondersteuning.
- bij een examen op B1 of hoger is de situatiebeschrijving, alsook de opdracht zelf, in de doeltaal en het niveau daarvan mag niet hoger zijn dan het taalniveau van het examen.
- de input bij de opdracht (denk aan een formulier, een folder, een schermafdruck van een website, een filmpje, een audiobestand) is **altijd in de doeltaal**.

Zorg ervoor dat elke taaltopdracht verrijkt wordt met authentieke input in de doeltaal.

Bijvoorbeeld:

- een echt formulier
- een echte folder
- een of meerdere foto's of tekeningen
- een schema
- een filmpje
- een stukje gesproken tekst (audio)
- een schermafdruck van een website

Omdat we in deze voorbeeldtoetsen te maken hebben met Spreken, Gesprekken voeren en Schrijven moet worden voorkomen dat de input te veel leesvaardigheid vergt. Voor Schrijven geldt bovendien dat schriftelijke input leidt tot overschrijven of vertalen van woorden en zinnen. De input is dus bij voorkeur sterk visueel.

Input kan twee functies hebben:

- Motiveren, verhelderend, zorgen voor inleving in de situatie: in dit geval hoeft de kandidaat niets te doen met de afbeeldingen of andere vormen van input.
- Uitlokken tot taalhandelingen: in dit geval maakt de input onderdeel uit van de opdracht en wordt er in de opdracht naar verwezen. De output moet kenmerken van de input bevatten, bijvoorbeeld: kijk naar de plaatjes en beschrijf wat je ziet.

Regel 7: Beroepsspecifiek hoeft geen klantcontact te betekenen

Op de lage niveaus (A1 en A2) zijn fouten in spelling en grammatica, uitspraak en intonatie, toegestaan. Op dit niveau wordt veel inspanning en begrip van de communicatiepartner gevraagd. Dit betekent dat taaltaken die te maken hebben met klantcontact, waarbij de klant 'koning' is en eerder kritisch zal zijn dan begripvol (denk aan vragen om uitleg en verduidelijking, klachten, geen genoegen nemen met korte antwoorden), niet zo geschikt zijn om op A2 te gebruiken als examenopdracht. Toch kunnen de taaltaken op A2 wél beroepsgericht zijn, als ze zich afspelen in een veilige context van begripvolle collega's of vrienden. Denk aan je voorstellen aan collega's, werkoverleg, werkbriefjes, vertellen over stage, een uitje met collega's, schrijven op het intranet van het werk, et cetera. Daar waar klantcontact wél noodzakelijk is op dit niveau moet altijd worden afgewogen of de lage taalvaardigheid het klantcontact negatief kan beïnvloeden. In sectoren waar men gewend is aan 'steenkolen-Engels' of 'Rudi Carell-Duits' is A1 of A2 wellicht acceptabel.

Regel 8: Hulpmiddel bij tijdsplanning van schrijfoopdrachten

Hieronder ziet u een tabel waarin de relatie vraagtype en beantwoordingstijd wordt toegelicht:

opdracht, die als antwoord 1 woord of zin vergt	1 minuut
opdracht, die als antwoord 1/4 pagina A4 vergt	7 minuten
opdracht die als antwoord 1/2 pagina A4 vergt	15 minuten
opdracht, die als antwoord 1 pagina A4 vergt	35 minuten
opdracht, die als antwoord 2 pagina's A4 vergt	70 minuten

De genoemde tijden zijn een indicatie. Ze zijn geschat op basis van de indicaties voor Nederlandse toetsen. Afhankelijk van de moeilijkheidsgraad van de opdracht (en het gevraagde niveau) kan dit meer of minder zijn.

Regel 9: Maak de opdracht zelf of laat hem door een collega maken

Bij het maken van de opdracht komt u vaak tegen wat verbetering behoeft. Ook krijgt u een idee van een tijdsindicatie.

4.4 Checklist bij constructie

Het is een goede gewoonte om na constructie van een toetsopdracht een collega de opdracht te laten screenen. Onderstaande, voorbeeldmatige, checklist is daarbij een handig hulpmiddel.

Taalgebruik

- Is de opdracht grammaticaal juist geformuleerd?
- Bevat de opdracht ingewikkelde zinsconstructies, die het beoogde niveau te boven gaat?
- Is de opdracht onnodig negatief gesteld?
- Kan de formulering van de opdracht aanleiding geven tot misverstanden?
- Is de opdracht op A1 en A2 niveau ook vertaald in het Nederlands weergegeven?

Informatie

- Bevat de opdracht voldoende informatie voor uitwerking?
- Geeft de opdracht voldoende informatie over de gewenste lengte en vorm van de uitwerking?
- Zijn Situatie en Opdracht duidelijk gescheiden?

Relevantie

- Suggereert de opdracht onbedoeld een probleem dat niet aan de orde is?
- Bevat de opdracht onbedoelde hints voor de uitwerking?
- Is de moeilijkheidsgraad van de opdracht(en) acceptabel?
- Wordt de moeilijkheidsgraad van de opdracht(en) onnodig verhoogd door irrelevante gegevens?

Context

- Is het gebruik van context (tekeningen, grafieken, teksten, afbeeldingen) functioneel?
- Is de context duidelijk en correct weergegeven?
- Bevat de context onbedoeld irrelevante informatie?

Presentatie

- Zijn de opdrachten en de opdrachtonderdelen duidelijk van elkaar te onderscheiden?
- Is de nummering van de opdrachten logisch en overzichtelijk?
- Zijn de conventies wat betreft spelling, symboolgebruik, interpunctie en dergelijke, in acht genomen?
- Zijn de verwijzingen in de opdracht naar teksten, tekeningen en dergelijke juist?
- Is eenzelfde lay-out gebruikt of is gebruik gemaakt van de standaard lay-out van de instelling?

4.5 Kwaliteit van de beoordelaars

Objectieve beoordeling van taalvaardigheid is een ideaal dat niet altijd gerealiseerd zal worden. Het kan voorkomen dat beoordelaars aan dezelfde uitvoering van een taalkaak verschillende beoordelingen geven. De beoordeling van productieve vaardigheden moderne vreemde talen wordt soms ook bemoeilijkt door de standaard, het Referentiekader mvt voor het mbo (of het ERK), dat niet altijd expliciet genoeg is in de beschrijving van de kenmerken van taakuitvoering en de niveaus. Er zijn ook maar vijf niveaus (niveau C2 is niet relevant voor het mbo), en de beschrijvingen zijn redelijk globaal. Het oorspronkelijke ERK geeft meer vrijheden om zelf beoordelingsschalen ('rubrics') te ontwerpen.

Door te werken met dergelijke beoordelingsmodellen die een vaste structuur hebben, komt de objectiviteit een stapje dichterbij.

Om een zo objectief mogelijke beoordeling te realiseren zijn daarnaast andere maatregelen gewenst. Een effectieve, maar in de praktijk vaak lastig uitvoerbare, maatregel is dat elke kandidaat door twee onafhankelijke beoordelaars beoordeeld wordt. Er zijn ook andere mogelijkheden. Bijvoorbeeld door de kandidaat niet door de eigen docent, maar een (deskundige) collega te laten beoordelen. Of door met collega-beoordelaars te overleggen over de resultaten van de beoordeling. Leg regelmatig beoordelingen naast elkaar of plan oefensessies of trainingen waarin gezamenlijk kandidaatprestaties worden beoordeeld. Geef elkaar feedback en streef ernaar om verschillen in de beoordeling op te heffen. Met andere woorden streef naar beoordelaarsovereenstemming.

Wanneer er voor de beroepsgerichte taaleisen een keuze wordt gemaakt voor het beoordelen in de werkprocessen (in de proeve van bekwaamheid) door een ander dan de taaldocent, dan moet worden aangetoond dat deze beoordelaar bekwaam is om ook de mvt prestaties te beoordelen. Taalassessortrainingen kunnen gevold worden. Deze zijn echter niet verplicht. Voor een overzichtaanbod kunt u de volgende site bezoeken: www.aanbodoverzichttaalenrekenen.nl.

5 Omzetting naar andere taal: een voorbeeld

5.1 Inleiding

De voorbeeldexamens zijn gemaakt voor Engels en voor Duits. Voor Engels omdat dit een verplichte mvt is voor alle leerlingen op niveau 4 en omdat hiervoor generieke eisen gelden. Er is voor Duits gekozen omdat dit een belangrijke en veel voorkomende tweede vreemde taal is. De eisen hiervoor zijn altijd beroepsspecifiek. Er worden echter in enkele kwalificatiedossiers ook andere moderne vreemde talen genoemd, zoals bijvoorbeeld Frans of Spaans. De keuze hiervoor is afhankelijk van wat de school te bieden heeft en wat de individuele voorkeur van de leerling is.

Om docenten van deze moderne vreemde talen ook een handreiking te bieden, hebben we in dit project een voorbeeldexamen Duits omgewerkt tot een gelijksoortig examen Spaans. Het kwalificatiedossier Manager verkoop reizen (2012-2013) bood daartoe ook de mogelijkheid. Er wordt een tweede mvt gevraagd, maar de keuze is opengelaten en de talen Duits, Frans en Spaans worden genoemd.

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe een beroepsgericht examen in de ene mvt kan worden 'omgebouwd' tot een beroepsgericht examen in de andere mvt, vooropgesteld dat het om hetzelfde kwalificatiedossier en dezelfde niveau-eisen gaat. Het voorbeeldexamen zelf (twee toetsen) vindt u in de aparte documenten van de voorbeeldexamens.

5.2 Voorbeeld: van Duits naar Spaans

De twee voorbeeldexamens Spaans zijn afgeleid van het voorbeeldexamen Duits 4 en 5 voor Spreken en Gesprekken voeren op B1 niveau en het voorbeeldexamen Duits 6, Schrijven op A2.

Hieronder wordt in een aantal stappen beschreven hoe een constructeur te werk gaat bij het omzetten van een taalexamen naar een andere taal, uitgaande van hetzelfde kwalificatiedossier en dezelfde (indicatieve) niveau-eis.

Stap 1: Informatie verzamelen

Bekijk het kwalificatiedossier Reizen (<http://www.kennisnet.nl/sectoren/mbo/horeca-en-toerisme/kwalificatiedossiers/>).

Zoek in deel B de beschrijving van de uitstroomprofiel *Manager verkoopreizen (94100)*. Zoek uit op welk niveau Spaans indicatief getoetst kan worden en welke beroepshandelingen in dit dossier in deze taal uitgevoerd moeten worden (in de huidige versie van de kwalificatiedossiers staat dit in deel D).

Manager Verkoopreizen:

MVT naar keuze

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C2					
C1					
B2					
B1	x	x	x	x	
A2	x	x	x	x	x
A1	x	x	x	x	x

Hieruit blijkt dat ook voor Spaans dezelfde niveau-eisen gelden als voor Duits.

Stap 2: Construeren van de toetsopdracht

- Onderzoek bij welke kerntaken en werkprocessen de kennis van Spaans nodig is. Zoek dit op in deel C van het kwalificatiedossier.

Omdat Duits en Spaans hier inwisselbaar zijn (de student kan immers een moderne vreemde taal zelf kiezen), gelden in deze toets dezelfde werkprocessen. Je kunt voor de Spaanse toets dus ook de werkprocessen 1.1, 1.2 en 1.3 gebruiken.

- Kies bij welk werkproces(sen) je een opdracht gaat maken.
- Bekijk de situatie die voor Duits bij dit werkproces is gekozen. Vraag je af of deze situatie realistisch en passend is bij Spaans. In dit geval is de Duitse opdracht niet rechtstreeks te vertalen naar het Spaans. Een Spaanse klant zou immers minder snel bij een Duits reisbureau een reis boeken naar een vakantie in Zwitserland. Bedenk een situatie die wél authentiek is in een Spaanse setting, maar met ongeveer dezelfde taaltaken.
- Construeer voor spreken en gesprekken voeren een opdracht bij deze nieuwe situatie. Zorg bij de opdracht ook weer voor een Spaanse 'inkleuring', bijvoorbeeld bij de namen en specifieke culturele elementen. Let op dat je de situatie en de opdracht duidelijk scheidt.
- Controleer of de opdrachten, behorende bij deze werkprocessen, werkelijk het beoogde niveau uitlokken.
- Let op dat de instructie passend is voor B1. De leerling moet de instructie kunnen begrijpen.
- Vervang de afbeeldingen door passende afbeeldingen van de nieuwe, Spaanse situatie.

Stap 3: Controleer je toetsopdracht op onderstaande kwaliteitseisen

Valide; meet de toets wat hij moet meten?

- Meet u het taalniveau B1? Is de opdracht niet te moeilijk/makkelijk? Pas ook voor de valkuil dat wij Spaans vaak moeilijker vinden dan Duits en dan geneigd zijn om toegeeflijker te zijn. Het gaat hier in beide gevallen om een B1 niveau!

- Meet u de juiste vaardigheid? Is het resultaat van de toets niet afhankelijk van bijvoorbeeld leesvaardigheid of schrijfvaardigheid?

Betrouwbaar

- Is de opdracht eenduidig?
- Is het voor een student duidelijk wat zij/hij moet doen?

Transparant

- Zijn de beoordelingscriteria inzichtelijk voor de student?
- Is de instructietaal geschikt voor B1?

Stap 3: Pas de informatie voor de beoordelaar aan

- Pas de duur van afname aan.
- Beschrijf de situatie en de opdracht.
- Pas de inhoudscriteria en eventueel de cesuur aan.
- Controleer of de informatie voor de beoordelaar correspondeert met de opdracht voor de student.

Stap 4: Pas de informatie voor de toehoorder en de gesprekspartner aan

- Pas de situatie en de opdracht aan.
- Formuleer voorbeeldvragen of een gespreksleidraad voor de gesprekspartner.

Stap 5: Pas de informatie voor de toetsleider aan

- Pas de duur van het examen aan.
- Controleer of de randvoorwaarden (benodigde hulpmiddelen, inrichting locatie, toegestane hulpmiddelen) kloppen met de toetsopdracht.
- Vul overige aandachtspunten in

6 Het beoordelen van de productieve vaardigheden

6.1 Inleiding

Voor de moderne vreemde talen in het mbo is bepaald dat het Referentiekader Moderne Vreemde Talen in het mbo de basis vormt voor de examinering van het vak wat betreft de generieke eisen voor Engels op niveau 4. Ook bij het bepalen van de beroepsgerichte mvt-eisen kan het ERK een rol spelen. In dit hoofdstuk lichten we toe hoe de beoordeling van de kandidaatprestaties zo betrouwbaar mogelijk kan verlopen. Hiertoe worden drie verschillende beoordelingsmodellen, gebaseerd op het ERK, besproken. Elk model heeft zijn voor- en nadelen. De keuze is aan de instelling om bij een bepaalde taaltoets voor een bepaald model te kiezen. Ook eigen ontworpen beoordelingsmodellen kunnen worden gebruikt. De hier gebruikte beoordelingsmodellen zijn voorbeelden als handreiking, geen regelgeving.

6.2 Beoordelen met het ERK

Ook bij een toets van de productieve vaardigheden hoort een 'correctievoorschrift': een beoordelingsmodel met criteria en een cesuur die aangeeft wanneer de kandidaat voor die toets is geslaagd. We gaan er in deze voorbeelden van instellingsexamens van uit dat een toets, ook een beroepsspecifieke op een specifiek ERK-niveau wordt aangeboden om op dat niveau taal uit te lokken en dat er ook bepaalde inhoudelijke eisen zijn. De toetsen zijn daarmee 'half-open': verschillende antwoorden kunnen goed zijn. Dit is ook de essentie van authentieke communicatie. Het beoordelingsmodel moet daarbij aansluiten.

Bij het beoordelen van de productieve vaardigheden gaat het erom te beoordelen in hoeverre de kandidaat in staat is geweest om de opdracht op een bepaald niveau uit te voeren en in relatie tot eventuele relevante werkprocessen van het beroep uit te voeren. In de voorbeeld-beoordelingsmodellen zijn we uitgegaan van de aspecten en de kenmerken van de taakuitvoering zoals die zijn beschreven in het *Referentiekader mvt in het mbo*. Deze zijn afgeleid van het ERK. In twee van de drie modellen is het aspect 'taak' opgenomen om te kunnen scoren in hoeverre de kandidaat zich werkelijk aan de taak heeft gehouden (opdrachtinhoudelijke kenmerken). Daarnaast is er nagedacht over hoeveel punten je kunt scoren per aspect.

Omdat deze voorbeeldexamens betrekking hebben op een afsluitend, summatief examen, is gekozen voor een holistische beoordeling en geen analytische. Dat betekent dat de kandidaat geen inhoudelijke feedback krijgt op elk aspect afzonderlijk, behalve of het aspect voldoende was voor dit niveau. In alle voorbeeldbeoordelingsmodellen krijgt elk aspect dezelfde gewing. Dit is niet per se vereist, maar voor de eenvoud en duidelijkheid kiezen we hiervoor. Elke afwijking hiervan zou je moeten kunnen onderbouwen.

Beoordelaars hebben vaak de neiging om per aspect de fouten te tellen. Onderzoek (Melse, 1990 in van Til 2011) wijst echter uit een holistische, globale beoordeling betrouwbaarder is. Bij globaal beoordelen worden geen fouten geteld, maar wordt op basis van het algemene beeld een oordeel gegeven. Om tegemoet te komen aan de

verschillende wensen ten aanzien van zowel nauwkeurigheid enerzijds als gebruiksgemak anderzijds zijn er drie verschillende voorbeelden van beoordelingsmodellen opgenomen, van globaal naar gedetailleerder.

Omdat het ERK niet voorziet in het toekennen van cijfers voor een toets en de toetsen voor de productieve vaardigheden meer lijken op praktijkassessments dan op traditionele proefwerken, is er geen basis voor het geven van cijfers op een schaal van 0-10. Met deze voorbeeld-beoordelingsmodellen sluiten we aan op het gebruik in het mbo om voor praktijkassessments eindbeoordelingen te geven met een Onvoldoende, Voldoende of Goed.

6.3 Globaal beoordelingsmodel ERK

Dit beoordelingsmodel is ontwikkeld op basis van het Referentiekader Moderne Vreemde Talen in het mbo. De beschrijvingen komen exact overeen met dit referentiekader. Wat opvalt, is dat er geen punten worden toegekend. Er wordt alleen een niveau toegekend. Eigenlijk zouden alle prestatie-indicatoren zichtbaar moeten zijn in het eindproduct (je zou ze dus allemaal moeten kunnen afvinken als zijnde 'waar'), maar omdat niet altijd alle prestatie-indicatoren terugkomen in een opdracht en een taalleerder nooit 100% exact op één niveau zit op alle aspecten tegelijk, is er een ongeschreven regel (meer een advies) dat minimaal 80% van de indicatoren 'waar' moeten zijn om een positieve uitspraak te kunnen doen over het taalniveau van de kandidaat.

Ook de beoordeling van de pre-conditie (de opdrachtspecifieke kenmerken) is in dit model globaal. Er wordt niet per kenmerk afgevinkt. Het gaat erom dat globaal aan de opdracht is voldaan, volgens de instructie.

Per aspect dient de beoordelaar een verantwoording te geven waarom een kandidaat onvoldoende, voldoende of goed (op dat niveau) scoort. Als eindoordeel volstaat het om te zeggen: voldoet Onvoldoende/Voldoende/Goed aan alle kenmerken van A2 (of ander niveau).

Tot slot wordt bij dit model nog een handvat gegeven om het eindoordeel om te zetten naar een cijfer. Deze omzetting is niet gevalideerd en zal in de praktijk zijn waarde moeten bewijzen.

6.4 Twee-punts beoordelingsmodel mvt

Dit beoordelingsmodel is tot stand gekomen vanuit de wens om een tussenvorm te ontwikkelen tussen het globale model en het drie-punts beoordelingsmodel.

Net als in het vorige model is er een pre-conditie: het product moet wel leesbaar of verstaanbaar zijn en bovendien voldoen aan de minimale inhoudelijke eisen. Pas als hieraan is voldaan, kan worden begonnen met de echte beoordeling.

Er zijn twee verschillen met het Globale model:

- Voor de inhoudelijke kenmerken kan de kandidaat één punt verdienen (als hieraan volledig is voldaan).
- Voor de verschillende aspecten van de taalvaardigheid kan de kandidaat per aspect één punt verdienen (als de prestatie overeenkomt met de beschrijving van dat aspect).
- In principe geldt dat ongeveer 80% van het totaal aantal punten behaald moet worden voor een voldoende. Wanneer 100% van het aantal punten is behaald, kan dit als 'goed' worden aangemerkt. Bij minder dan 80% van het totaal aantal te behalen punten wordt de beoordeling 'Onvoldoende' gegeven.
- Het aantal te behalen punten kan verschillen tussen Schrijven, Spreken en Gesprekken voeren. Dit is per beoordelingsmodel aangegeven.

Tot slot wordt ook bij dit model nog een handvat gegeven om het aantal behaalde punten om te zetten naar een cijfer. Deze omzetting is niet gevalideerd en zal in de praktijk zijn waarde moeten bewijzen.

6.5 Drie-punts beoordelingsmodel mvt in mbo

Dit beoordelingsmodel is een variant voor de mvt van het drie-punts beoordelingsmodel behorende bij de voorbeeld instellingsexamens Nederlands. De basis is het Referentiekader Moderne Vreemde Talen in het mbo. De beschrijvingen komen exact overeen met dit referentiekader.

Net als in de vorige modellen is er een pre-conditie: het product moet wel leesbaar of verstaanbaar zijn en bovendien voldoen aan de minimale inhoudelijke eisen. Pas als hieraan is voldaan, kan worden begonnen met de echte beoordeling.

Er is een belangrijk verschil met het twee-punts model:

- Voor de inhoudelijke kenmerken kan de kandidaat één of twee punten verdienen.
- Voor de verschillende aspecten van de taalvaardigheid kan de kandidaat per aspect één of twee punten verdienen. Één punt als de prestatie overeenkomt met de beschrijving van dat aspect, twee punten als de kandidaat goed is op dat aspect (bovenin de niveau-schaal zit). Dit extra punt dat hier wordt 'verdiend' kan als compensatie dienen voor andere aspecten die minder uit de verf komen. Immers, een voldoende kan worden behaald wanneer de kandidaat overal één punt scoort.
- Omdat in dit model compensatie mogelijk is door op bepaalde aspecten hoger te scoren kan een kandidaat die op één aspect een nul scoort toch op een voldoende of goed uitkomen of extra hoog scoren (binnen de range van het beoogde niveau).
- Het aantal punten kan verschillen tussen Schrijven, Spreken en Gesprekken voeren. Dit is per beoordelingsmodel aangegeven.

Tot slot wordt bij dit model nog een handvat gegeven om het aantal behaalde punten om te zetten naar een cijfer. Deze omzetting is specifiek dan bij het twee-punts beoordelingsmodel omdat er meer punten kunnen worden behaald wanneer de kandidaat boven het niveau uitstijgt. Er is uitgegaan van de kandidaat die op alle aspecten één punt haalt. Dat is nét een voldoende.

Deze omzetting naar een cijfer is niet gevalideerd en zal in de praktijk zijn waarde moeten bewijzen.

6.6 Het eindcijfer bepalen bij de generieke toetsen Engels (niveau 4)

Een instructie of aanpak om van een niveau-aanduiding naar een cijfer op de schaal van 0-10 te komen ontbreekt tot nu toe. Daarom is bij elk beoordelingsmodel is een voorstel gedaan om tot een cijfer te komen op een schaal van 0-10. Uiteindelijk moet er een eindcijfer komen voor álle vaardigheden. Voor regelgeving over het bepalen van het generieke eindcijfer Engels verwijzen wij u naar het Steunpunt taal en rekenen mbo en naar het Examenbesluit (april 2012 - tb. 2012-217). In het genoemde examenbesluit wordt in Artikel 17 3-A vermeld dat het gemiddelde eindcijfer generiek Engels ten minste een vijf moet zijn.

Het makkelijkst en meest transparant is om aan elke vaardigheid hetzelfde gewicht toe te kennen en dan van deze cijfers het gemiddelde te berekenen. Afronding vindt pas op het einde plaats.

Bronnen en leestips

Bekkers, L. et al (2012). *Internationale taalexamens: vergelijking van vier taalexamens op C1-niveau*. Arhem: Cito.

Council of Europe (2001) *Common European Framework of Reference for Languages*. Cambridge: Cambridge University Press and Council of Europe.

Driessen, M., Van Kleef, A., Fitzpatrick, A. (2007) *Talen toetsen: van taalcompetentieprofielen naar bewijzen van bekwaamheid*. 's-Hertogenbosch: CINOP

Driessen, M., Van Kleef, A., van Kleunen, E. (2012) *Handreiking Referentiekader MVT in het mbo*. Ede: Steunpunt taal en rekenen mbo.

Van Til, A., Beeker, A., Fasoglio, D., Trimbos, B. (2011): *Toetsen en beoordelen met het ERK*. Arnhem/Enschede: Cito/SLO

Van Til, A. (2007): *De koppeling van de Cito kijk- en luistertoetsen Moderne Vreemde Talen aan het Europees Referentiekader*. Arnhem: Cito

O'Malley, M., Valdez Pierce, L. (1996): *Authentic Assessment for English Language Learners: practical approaches for teachers*. London: Longman

Speijers, A. et al (2011). *Instellingsexamen Nederlands in het mbo, een handreiking*. Op <http://www.steunpuntaalenrekenenmbo.nl/steunpuntmbo/download/set-voorbeeldtoetsen/handreiking-instellingsexamens-1-november-2011.pdf> (geraadpleegd op 21 augustus 2013)